

Mudu pažįstame vienas kitą, nors tu dar ne čia, o aš – ne mamos pilve. Tai aš tau dainavau. Tai aš prašiau tavo mamos leisti šitai patirti – paliesti, paglostyti tą vietą, kur, man rodės, tavo galvutė. Myliu tave, nors tavęs dar nemačiau.

Vadinsi mane tėčiu. Turiu ir vardą, bet tau jo nereikės, nes dėl tavęs priprasiu prie šito. Tu tik pašauksi pagalbon tėtį ir aš, vienintelis visame pasaulyje, išgirsiu ir tuoj pat atbėgsiu. Pažadi ateiti į glėbį, kai kas negero nutiks? Kai užsigausi ar pargriūsi, tave nuraminsiu. Tėčiai nugena šalin visus blogumus. Tėčiai moka apsaugoti.

Juk eisi ant rankų ir tada, kai viskas bus gerai? Pasėdėti kartu, pasidžiaugti vasaros vakaro gražumu ar istorijos testo dešimtuku. Ir nesigėdysi prisipažinti, kai įsimylėsi? Atsakysiu tau, kad įsimylėti lengva, daug sunkiau mylėti. Ir kitokių patarimų galėsiu duoti, tik nežinau, ar jie pravers. Nes gyvenimas nesiklosto taip sklandžiai, kad iš savo patirties būtų galima kitam sudaryti jo planą. Bet pažadu: nesvarbu, kas temdys širdį, norėčiau tą tamsumą įveikti drauge. Nebus tokio dalyko, kurio negalėtum man pasakyti. Girdėsiu kiekvieną tavo žodį. Niekada tavęs nepaliksiu ir amžinai būsiu tavo tėčiu. Saugosiu tave visą savo gyvenimą, net tada, kai jis baigsis.

Rašau šį laišką paslapčia nuo tavo mamos, nes ji pamačiusi pavadintų mane sentimentaliu kvailiu. Įdėsiu šį laišką į voką, o ant jo užrašysiu vardus, kuriuos buvome tau sugalvoję. Nežinau, ar jis nepražus, kol išmoksi skaityti. Gal visa liks tik gera mintis, kol pats ją užmiršiu ir šis popieriaus lapas dings tarp gyvenimo kraustulių. Gal pavadinsim tave koku kitu vardu ir vėliau svarstysim, kas tas nepažįstamasis, kurio laišką radome namie. Bet gal viskas susiklostys gerai: vokas pragulės tarp knygų lentynoje ir po daugelio metų jį rasi. Gal tokių laiškų būsiu parašęs ne vieną dešimtį. Gal kaskart per tavo gimtadienį parašysiu po laišką. Mums prieš akis dar daug metų, dešimtmečių, per kuriuos mudu pažinsime vienas kitą.

Jau galėtum greitai atsirasti. Tavęs laukia žaislai, drabužėliai. Ir vietelė šalia manęs.

Tėtis

PIRMA DALIS

DVARO PRADŽIA

Vieni tikina, esą Syskriokliu dvaras pavadintas dėl to, kad šalia gelsvai pursloja krioklys, kurio vandenyje yra humuso. Kiti tvirtina, kad krioklys taip pavadintas dėl aukšto vandenkryčio į kūgišką tarpekį ir ypač dėl šniokštimo krintant siaurumon. Tas šniokštimas primena į naktinį puodą atsainiai paleistą tylų ir trūkmingą šlapimo čiurkščiojimą. Vis dėlto nei tas, nei anas nenulėmė dvaro pavadinimo, nes – priešingai, nei žmonės mano – krioklys buvo pavadintas dvaro vardu, o ne dvaras krioklio.

1778-ųjų Viešpaties malonės metų rugpjūčio mėnesį Švedijos karalius žengė tokį pat žingsnį, kaip nuo neatmenamų laikų pirmojo visi ligi vieno Svealando, Jotalando ir vendų karaliai – paskelbė Rusijai karą. Karas vyko taip, kaip turėjo vykti: kaip anksčiau kariunos vyresnybė buvo atplukdyta laivais iš Stokholmo į Turku; kaip visada iš Hemės ir Savo užkampių buvo sušaukti naujokai. Švedai puolė rusus, gavo į snukį ir atsitraukė į Turku. Visi suomiai suprato, kad kariuomenės vyresnieji turi sulipti į laivus ir grįžti į sostinę vakaruose. Rytų kaimynė, Suomija, vis dar bus prisijungta ilgam, kol per vienas taikos derybas bus sutarta, kad Rusija

atsirieks dalį rytinės Suomijos. Lipdami į laivą vyresnieji puskarininkiai svarstys, kaip tą laikotarpį pavadinti. Didžioji nesantaika jau pragyventa, Mažesnioji taip pat. Vėlesnioji, arba tęsiamoji, nesantaika skamba kvailai, vidurinės pavadinimą reikėtų taikyti ankstesniems laikams.

Apsuptas adjutantų, karalius stebėjo kariuomenės vyresniuosius vadus, lipančius į laivą nuo pažliugusių Pikisario salos uolų. Apačioje, prieplaukoje, vyresnieji, išsirikiavę pagal rangą, laukė eilės sėstis į valtis. Suprantama, sunkiai sužalotų tarp jų nebuvo, nes žaizdos – eilinių prievolė. Eiliniai, kaip užpakalinė sauga, čia atsikas tik po trijų dienų, kai vyresnybė jau bus kažin kur už Kastholmo, gal jau ir Merketingį praplaukusi.

– Reikėtų lipti į laivą, Ers Majestät*.

Pasiuntinukas puikiai kalbėjo švediškai, nors šviesi plaukų šiaušena ir nosis, panaši į peržiem laikytą bulvę, rodė, kad jis, be abejonės, yra suomis.

– Vi tackar**.

Kelias žemyn buvo ilgas, uolą apėjusios samanos kaip reikiant prisisiurbusios vandens. Karalių suėmė juokas. Prieš lipdamas į prieplauką jis nusprendė dar ištuštinti pūslę. Nenorėjo apnuoginti savojo skeptro, atsigręžęs į kariaunos vyresnybę, ir ne dėl to, kad jam atrodė nepadoru, – juk valdovai aukščiau tokių dalykų, – o dėl to, kad gūsingas pietvakarių vėjas čiurkšlę būtų pūtęs tiesiai ant dailių austinių batų. Todėl jis atsuko kariuomenės vyresnybei nugarą ir, įbedęs akis į prasčiokus, išsitraukė tai, ko, pasak kalbų, nė karto nebuvo atkišęs net karalienei. Pasiuntinukas nusigręžė, supratęs, ką Jo Didenybė ketina daryti, bet pasitrauktį į šalį nedrįso. Žvelgdamas į priešais stovintį vaikinuką, karalius atstatė priešą, mėgindamas čiurkšle pasiekti kairįjį suomio batą.

* Jūsų Didenybe (šved.).

** Dėkojame (šved.).

Karalius manėsi esąs perlas, prilygstaš kitiems valdovams ilgame pasaulio viešpačių vėrinyje. Reikalai klostėsi, kaip turėjo klostytis. Tad tuštėjant papilvei ir pūslei, jį pagavo džiaugsmas. Šią akimirką reikėtų įamžinti. Šį karo žygį visi turėtų prisiminti metų metais.

– Ei, geltonsnapi! – šūktelėjo jis. – Hören mina ord. Tuoj tapsi baronu.*

Pasiuntinukas nieko neatsakė, bet pakeista stovėseną rodė, kad jis tai girdėjo.

– Kali, susirask sau kokį tinkamą mišką ar kalną.

Vienas iš adjutantų rimtu veidu linktelėjo galvą. Šitam galėtų duoti tiek pelkių ir kalnų tolimoje šiaurėje anapus Tavastehusės, kiek per savaitę arkliu apjotų. Erdvės šioje tamsioje šalyje per akis.

Berniukas stebeilijo į savo šlapias kojas. Karalius jau buvo nejaunas. Daug laiko turėjo praeiti, kol išmoko čiurkšle ant sniego pasirašyti taip gražiai, kaip ranka ant popieriaus. Iš pradžių jo čiurkšlė ant sniego trūkmingai dygsniavo rapyrą, o dabar jau priminė Drodningholmo pilies fontano plačiausiąją trykšlę. Didenybė trūktelėjo dubenį ir nuvarvino paskutinius lašus.

– Paskui sugalvok kokį nors pavadinimą, prideramai liudijantį jo karališkumą.

* Klausykite, ką pasakysiu (šved.).

ŽEMĖJE TĖRA VIENA VIETA

Mama suima man už pažastų, aukštai iškelia ir nuleidžia – kažkur žemyn.

– Pasėdėk ten.

Batu stukteliu dugną ir jis sugaudžia dusliai kaip statinė. Nesusigaudau, kur aš. Iš garso suprantu, kad čia ankšta. Čiupinėju aplinkui ir ranka paliečiu šoną. Vėsus, beveik šaltas. Mamos balsas sklinda iš viršaus ir šiek tiek aidi.

– Helena, pasisodink ant kelių Johanesą.

Mama pasodina mažąjį broliuką nugara į mane ir mudu sėdime susiglaudę išskėstomis kojomis. Apkabinu rankom Johanesą, nes jis bijo visko, kas nežinoma. Klausiu mamos, kur mes, bet ji nesako. Kitoje pusėje pasigirsta močiutės balsas. Ji aiškina, kad mes dabar traukinio vagone – tokiam, kokiais vokečiai gabena smėlį per šį karą nutiestu geležinkeliu. Mama norinti jį nufotografuoti, nors nevalia.

Johanesas pradeda raivytis, bet jo nepaleidžiu, žaidinu sūpuodama – opapa – ir jis aprimsta. Mama jau užėjo mums už nugaros ir liepia sėdėti ramiai. Ji fotografuoja. Mama sako, kad šitas geležinkelis siauras, bet močiutė atremia, kad kareiviams

jis tinka. Į mamos balsą įsigauna pašaipa ir ji klausia, ar šitas traukinys kada nors pajudės. Kad šitose dykrose sykį ir mūsų vaikiščiai galėtų pasigirti važiavę traukiniu. Močiutė juokiasi, taip pat užaina mudviem už nugaros. Ji sako, kad vargšams rūpi išmėginti kvailystes. Močiutė vaikšto kitaip. Mama eina per smėlį tankiu girgžt girgžt girgžt, o močiutė šlubuoja gurgžt guuurgžt gurgžt. Tėtis sako, kad močiutė Marija saugo koją.

Močiutė ir mama alsuoja greta.

– Lahja, pasiruošusi? – klausia močiutė.

– Taip, – atsako mama.

– Tai spauskim kaip senas šeimininkas paskui jauną pačiutę.

Smėlis gurgžda joms po kojom. Abi sunkiai alsuoja. Mamos balsas keistai čirpčioja, ji iškvepia orą ir sykiu jį sulaiiko. Kaip tada, kai tėtis, grįžęs atostogų, atitraukdavo savo lovą nuo mamos ir tempdavo iš miegamojo. Mes netikėtai niūktelim į priekį, visai kaip tais kartais, kai arklys pasileidžia su vežimu ir tėtis liepia laikytis. Perspėju Johanesą, jog mes važiuojame, kad jis neišsigąstų. Johanesas pakartoja „...uoja“. Jis dar ne visus žodžius moka. Dabar sukioja galvą, dairosi.

Mamai juokinga. Ir močiutė kvakena:

– Tiesioji žarna beveik per colį išlindo, bet pagaliau pajudėjo.

– Nešnekėkit šitaip, – sušnypščia mama.

Glostau Johanesui galvą ir sakau, kad močiutė paikioja. Broliukas abiem rankom suspaudžia man ranką, pakelia ir ja mosuoja. Mama juokiasi, kad aš šauni, rūpinuosi broliuku, vyresniajai sesutei ir privalu. Aš prižiūriu Johanesą, o sesuo Ana rūpinasi manim. Atsigrėžiu ir klausiu, kur tie geležiniai keliai eina. Mama spėja, kad veikiausiai į pietus, nėra tikra. Ji buvusi tik Oulu, o močiutė važinėdavo traukiniu, kai mokėsi akušerijų mokykloje dideliame akmeniniame name taip toli pietuose,

kad toliau jau tik jūra. Ten viskas kitaip nei čia, kitokie medžiai ir namai iš akmens.

Atsitraukiu nuo Johaneso, nes gali apsieiti vienas, ir patikrinu rankomis, kas man už nugaros. Krūva smėlio. Atsilošiu, noriu atsigulti, bet Johannesas prisėdęs suknelės kraštą. Siena iš šono vėsi. Vagono judėjimo nebejaučiu – jau netrūkčioja, netimpčioja. Grindys kartais kiek sudreba, dunksteli. Anot močiutės, čia traukinio ratų daina.

Saulė šviečia į veidą. Išplečiu akis. Šviesą tarpais užstoja šešėliai. Medžiai. Tėtis sakė, kad būdama mažytė viską mačiau, kol neužklupo liga, tik pati neprisimenu. Tėčio namie dabar nėra, jis kariauja. Nykščiais užsispaudžiu akis. Nuostabus jausmas. Vėjas ošia medžiuose. Sekmadienis.

Močiutė dainuoja pagal traukinio bildesį.

*Vaikščiosiu šio kaimo keliais,
kol batų kulnys laikys,
bučiuosiu tas, kurias bučiuot norėsiu,
ir bobos man nesukliudys.**

Mamai močiutės dainos nepatinka. Meskit šitokias, kaskart priekaištauja močiutei.

– Kur važiuojam? – klausiu ir mama atsako, kad namo.

Močiutė paaiškina, kad kelias dar nesiekia Lopočio**. Vokiečiai karo reikmėms nusitiesė geležinkelį iš krašto gilumos ir greitai jis pasieks bažnytkaimį, paskui sovietų sieną, o ga-

* Suomių liaudies daina (*aut. past.*).

** Lopotti (*suom.*), kaimas; tarmiškai ir užkampis; paskirų statinių santalka. Skolinys iš slavų k.: слобода (sloboda), kaimas, miestas, plotas. Žodis veikiausiai kilęs iš slavų žodžio *свобода* (svoboda – laisvė) keičiantis tarimui. Gyvenvietė, turinti kai kurių laisvių ir savivaldą (*aut. past.*).

liausiai bus sujungtas su Murmansko keliu. Bet kol kas jo nėra, todėl čia atidardėjome vežimu. Mama kažką tarsteli močiutei. Negirdžiu ką, bet balse jau nejusti juoko. Traukinys lėtina greitį ir sustoja. Mama prieina prie mūsų.

– Negyvensim Lopotyje, – tvirtai sako ji močiutei.

– Nėpyk, Lahja, nėpyk dėl juokų.

Mama mano, kad tas užkampis prasideda jau už mūsų tvoros ir jame gyvena visai kitokie žmonės. Močiutė tikina, kad žmonės jį tik taip vadina. Staiga Johannesą išplėšia man iš rankų. Išsigąstu, mėginu laikyti, bet mama liepia paleisti. Jos balsas šaltas.

– Ką darai? – nusistebi močiutė.

– Mes išlipsim.

Nenoriu išlipti, noriu važiuoti traukiniu namo, bet močiutė pakelia mane už pažastų ir pastato ant smėlio. Žemė nuo traukinio eina nuolaidžiai. Man sunku išsilaikyti ir atsiremiu į geležinį vagoną.

– Kas tas Lopotis? – klausiu, bet niekas nesako.

Močiutė čiumpa man už rankos.

– Traukiam ir mes, Helena, namo. O gal tėtis bus grįžęs atostogų.

Mėginu lipti atšlaite, lenkdama pirmiau statomą koją. Močiutė atsargiai šlubčioja priekyje. Ji šaukia mamai pavymui, kad ši nepavargsta erzintis dėl senų vietovardžių.

– Daugiau tokių pasileidėlių, kaip mudvi, Lopotyje turbūt nebus!

Mama tyli. Močiutę ima juokas.